

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

«Μεταμφιέσεις του Δωδεκαήμερου και της Αποκριάς στο χωριό και την πόλη, στην Ελλάδα και τον κόσμο»

Από το βιβλίο: Κακάμπουρα, Ρ. & Κασσαβέτη, Ο-Ε (2018). *Οπτική εθνογραφία και Εκπαίδευση. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές προτάσεις*, Αθήνα: πεδίο, σ. 129-147.

1. Αντικείμενο του σχεδίου διδασκαλίας

Μάσκα και μεταμφίεση ανήκουν στα παλαιότερα πολιτισμικά στοιχεία της ανθρωπότητας και στα αρχαιότερα μέσα της θεατρικής έκφρασης. Αρχικά, οι μεταμφιέσεις συνδέονταν με την αναλογική μαγεία, την προσπάθεια δηλ. του ανθρώπου να επηρεάσει τις φυσικές και υπερφυσικές δυνάμεις για να εξασφαλίσει την επιβίωσή του. Ήδη στην παλαιολιθική εποχή, οι κυνηγοί μεταμφιέζονταν με το δέρμα των ζώων που κυνηγούσαν, μιμούνταν τις κινήσεις τους με σκοπό να εξασφαλίσουν την επιτυχή έκβαση των επόμενων κυνηγιών τους. Οι μεταμφιέσεις αποτελούν βασικό στοιχείο των λαϊκών δρωμένων του Δωδεκαήμερου και της Αποκριάς στο Βαλκανικό και Ευρωπαϊκό χώρο και προέρχονται από το πλούσιο σε γιορτές ελληνορωμαϊκό εορτολόγιο. Κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, σύμφωνα με αρχαϊκές αντιλήψεις, επιστρέφουν οι ψυχές των νεκρών στη γη. Τα πρωτόγονα στάδια των μεταμφιέσεων σχετίζονται με τη νεκρολατρεία, αλλά οι σημερινές μορφές της Αποκριάς διαμορφώνονται κατά το Μεσαίωνα και τα βυζαντινά χρόνια (Πούχγερ, 1989: 76-77).

Το αντικείμενο του παρόντος σχεδίου εργασίας αναφέρεται στις παραδοσιακές μεταμφιέσεις του Δωδεκαήμερου και της Αποκριάς, οι οποίες εξετάζονται μέσω φωτογραφιών, φιλμ και βίντεο στην Ελλάδα (Σκύρος, Σοχός, Δράμα, Καβάλα) και στο εξωτερικό (Βαλκάνια, Ευρώπη και Λατινική Αμερική). Το ενδιαφέρον του σχεδίου θα εστιάσει στις εθιμικές μεταμφιέσεις και στο καρναβάλι στον αγροτικό χώρο (ως επιβίωση και αναβίωση διά μέσου πολιτιστικών συλλόγων) και στην πόλη (Αθήνα και Πάτρα), καθώς και σε παραδοσιακές μεταμφιέσεις και καρναβαλικές εκδηλώσεις στη Σλοβενία, την Ιταλία και τη Βραζιλία. Οι παραδοσιακές μεταμφιέσεις του

Δωδεκαήμερου (25 Δεκεμβρίου-6 Ιανουαρίου) αποτελούν ένα πολύ διαδεδομένο έθιμο στη Βόρεια Ελλάδα και απαντώνται με διαφορετικές ονομασίες, όπως *Ρογκατσάρια* (Μακεδονία, Θεσσαλία) και *Μωμόγεροι* (Πόντος), *Μπαμπούγεροι* (Δράμα), *Αράπηδες* (Νικήσιανη). Χαρακτηριστικό γνώρισμα των συγκεκριμένων μεταμφιέσεων αποτελεί η θηριομορφική ενδυμασία με δέρματα και γούνες άγριων ζώων, τα οποία συνοδεύονται από υπερμεγέθη κουδούνια και διάφορα -μεταλλικά και μη- όπλα (Μέγας, 2012: 43). Οι μεταμφιεσμένοι χωρίζονται σε ομάδες, περιδιαβαίνουν τους δρόμους του χωριού, κάνοντας θόρυβο με τα μεγάλα κουδούνια τους. Πειράζουν τους κατοίκους, χορεύουν και τραγουδούν και, συχνά, αυτές οι ομάδες παλεύουν μεταξύ τους έως ότου επικρατήσει η μία της άλλης. Κατά τον Μέγα (2001: 43-44), οι συγκεκριμένες μεταμφιέσεις αναπαριστούν τα κακά πνεύματα του χειμώνα και τις ψυχές των νεκρών που επεμβαίνουν στον κόσμο των ζωντανών και τους ενοχλούν, ενώ, σε άλλες περιπτώσεις, ενσαρκώνουν τους δαίμονες της βλάστησης και της ευφορίας. Αντίστοιχες μεταμφιέσεις, όπως οι *Καλόγεροι* (Θράκη), *Γέρος* και *Κορέλλα* (Σκύρος), *Γενίτσαρος* και *Μπούλα* (Νάουσα), συναντώνται και στην περίοδο της Αποκριάς, οι οποίες συνοδεύονται από γλέντι, χορό και πειράγματα και εμπλουτίζονται κάποιες φορές από εικονικούς γάμους και ενίοτε ανάσταση νεκρού ανθρώπου. Ο Βάλτερ Πούχγερ (1989: 95-96), στη συγκριτική μελέτη του λαϊκού θεάτρου στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια, τονίζει ότι παραπλήσιες μεταμφιέσεις και δρώμενα στο πλαίσιο αντίστοιχων εορταστικών περιόδων απαντώνται στα κεντρικά κυρίως Βαλκάνια ως *eškari* και *zvončari*, *djamalari*, *vasiličari*, *starci*, κ.λπ.

Ενώ τα μεταπολεμικά οπτικά και οπτικοακουστικά τεκμήρια παρέχουν ενδείξεις για επιβιώσεις των παλαιότερων ευετηριακών τελετουργιών, στη σύγχρονη εποχή οι μεταμφιέσεις επιτελούνται εν πολλοίς στο φολκλοριστικό πλαίσιο της αναβίωσης παραδοσιακών εθίμων. Διοργανώνονται κυρίως από πολιτιστικούς συλλόγους, προσπαθώντας να διεγείρουν το τουριστικό ενδιαφέρον στην περιοχή τους (Βαρβούνης, 1996α: 51-64 και 2013). Από την άλλη πλευρά, οι αστικές μεταμφιέσεις στο πλαίσιο της Αποκριάς φαίνονται ότι χαρακτηρίζονται ως επί το πλείστον από δυτικές επιρροές (βλ. μεταμφίεση πιερότος) και από εντυπωσιακά καρναβάλια με άρματα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Πάτρας. Στα παλιά Επτάνησα το βενετσιάνικο καρναβάλι ήταν το πρότυπο της Αποκριάς και συνδεόταν με χορούς, φεστίνια και θεατρικές παραστάσεις, ενώ συμμετείχαν και οι γυναίκες μεταμφιεσμένες με την «μπαούτα», τη μαύρη ημιπροσωπίδα, επισημαίνει ο Πούχγερ (1989: 79). Ασφαλώς, η αυτοσχέδια μεταμφίεση είναι συνηθισμένη και στην πόλη (βλ.

μεθύστακας, τσιγγάνα κ.ά), καθώς είναι πιο οικονομική. Οι αστικές καρναβαλικές εκδηλώσεις στο εξωτερικό λαμβάνουν εκκοσμικευμένες διαστάσεις με συμμετοχή πολλών επισκεπτών από όλο τον κόσμο: όπως συμβαίνει στην περίπτωση του καρναβαλιού της Βενετίας (Bertrand, 2013), το οποίο από το 1979 αναβιώνει τα πληθωρικά κοστουμια του 17^{ου}-18^{ου} αιώνα, καθώς επίσης και της Βραζιλίας με τους εκκεντρικούς χορούς, τα πολύχρωμα άρματα και τις πολλαπλές εστίες, στις οποίες πραγματοποιείται και οι οποίες προσελκύουν μεγάλα τουριστικά πλήθη¹.

Κριτήρια επιλογής του θέματος

Το θέμα του σχεδίου διδασκαλίας είναι οικείο στους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που γνωρίζουν από την εμπειρία τους για τις μεταμφιέσεις στις Απόκριες τη σύγχρονη εποχή, αλλά και ανοίκειο, αφού μάλλον δεν γνωρίζουν για τις παραδοσιακές μεταμφιέσεις κατά την περίοδο του Δωδεκαημέρου ή/και της Αποκριάς. Είναι κατάλληλο για παιδιά του δημοτικού σχολείου, βασίζεται στα βιώματά τους και καλλιεργεί τη φαντασία και τη συγκριτική, κριτική σκέψη με τη διαμόρφωση της κοινωνικής και οπτικής αντίληψης των μαθητών/τριών και την κατανόηση της έννοιας της εξέλιξης, συνέχειας / ασυνέχειας, επιβίωσης και παραλληλίας εθιμικών εκδηλώσεων στην Ελλάδα και, εν γένει, στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία.

Προτείνεται ως τάξη εφαρμογής η Δ΄ Δημοτικού –με προσαρμογές στη πραγμάτευση του υλικού είναι κατάλληλο για όλες τις τάξεις του δημοτικού σχολείου- και η χρονική διάρκειά του είναι 2 διδακτικές ώρες. Το σχέδιο διδασκαλίας μπορεί να επεκταθεί χρονικά και διαθεματικά σε ευρύτερο project (βλ. παρακάτω τις προτεινόμενες συνθετικές δραστηριότητες).

Τα μέσα υλοποίησης που απαιτούνται είναι γεωγραφικοί χάρτες, ηλεκτρονικός υπολογιστής με αντίστοιχες εφαρμογές για αναπαραγωγή οπτικού και οπτικοακουστικού υλικού, ψηφιακά αρχεία, προβολέας ή τηλεόραση.

2. Σκοπός και στόχοι του σχεδίου διδασκαλίας

Σκοπός

¹ Βλ. και τις σχετικές αναφορές στον επίσημο ιστότοπο του καρναβαλιού της Βενετίας <https://venice-carnival-italy.com/about-us/history-venice-carnival>

Ο βασικός σκοπός του παρόντος σχεδίου διδασκαλίας είναι να γνωρίσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές τα είδη και τη λειτουργία των μεταμφιέσεων στον ελληνικό αγροτικό και τον αστικό χώρο στο πλαίσιο των εορτών του Δωδεκαημέρου και της Αποκριάς, είτε ως *επιβιώσεις* αντίστοιχων ενδυμασιών και των επιτελέσεων που συνοδεύουν την εορτή είτε ως *αναβιώσεις*, που συνήθως λαμβάνουν χώρα σε ορισμένο τόπο με πρωτοβουλία των τοπικών συλλόγων που δραστηριοποιούνται σ' αυτόν. Επιπλέον, στοχεύει στην καλλιέργεια άντλησης τεκμηριωτικών στοιχείων από οπτικοακουστικά δεδομένα, με τα οποία ο μαθητής θα κατανοήσει την εξέλιξη του λαϊκού πολιτισμού στη μεταπολεμική Ελλάδα και θα συγκρίνει αντίστοιχες εκδοχές στα Βαλκάνια, στην Ευρώπη και στη Νότια Αμερική.

Γενικοί στόχοι

Α΄ Γνωστικοί

- Να γνωρίσουν τις ποικίλες μεταμφιέσεις στον ελληνικό αγροτικό χώρο, τις επιβιώσεις και τις αναβιώσεις τους μέσω ποικίλου οπτικού και οπτικοακουστικού υλικού με παραδοσιακές μεταμφιέσεις στη Σκύρο («γέρος»), στον Σοχό, στη Νικήσιανη («Μπαμπούγεροι»).
- Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι μεταμφιέσεις αποτελούν μία σημαντική πτυχή του λαϊκού πολιτισμού.
- Να συνδέσουν τις μεταμφιέσεις με συγκεκριμένα τελετουργικά δρώμενα στο πλαίσιο των εορτών του Δωδεκαημέρου και της Αποκριάς.
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα αντίληψης της χρονικής συνέχειας και της χωρικής συνάφειας του θέματος με χαρακτηριστικά παραδείγματα από διαφορετικές εποχές και χώρες.
- Να συγκρίνουν τις ελληνικές παραδοσιακές μεταμφιέσεις με αντίστοιχες ενδυμασίες και επιτελέσεις του αθηναϊκού αστικού χώρου, αλλά και της σλοβένικης αποκριάς.
- Να γνωρίσουν την ιστορία και τις καρναβαλικές παραδόσεις άλλων λαών (Βενετία, Βραζιλία).
- Να μάθουν να παρατηρούν και να κατανοούν το πολιτισμικό πλαίσιο των οπτικοακουστικών τεκμηρίων.

Β΄ Συναισθηματικοί

- Να καλλιεργήσουν τον σεβασμό για τις διαφορετικού είδους μεταμφιέσεις και εθιμικές εκδηλώσεις.
- Να κατανοήσουν ζητήματα μοναδικότητας και πολιτισμικής ανταλλαγής στο πλαίσιο της πολιτισμικής ετερογένειας.

Γ΄ Ψυχοκινητικοί

- Να αναπτυχθούν τα αντανακλαστικά και οι θεμελιώδεις αντιληπτικές ικανότητες των μαθητών/μαθητριών.
- Να εξασκήσουν την κίνηση μέσα από παιχνίδια ρόλων, το τραγούδι, τον χορό και τις διάφορες κατασκευές.
- Να βελτιώσουν την παρουσίαση μπροστά σε ακροατήριο και να μάθουν να συνεργάζονται μεταξύ τους.

Δ΄ Ειδικό στόχοι

Οι ειδικοί στόχοι του παρόντος σχεδίου διδασκαλίας στοχεύουν στο:

- Να κατανοήσουν τη λειτουργία των οπτικών και οπτικοακουστικών καταγραφών ως τεκμήρια επιβιώσεων ή αναβιώσεων εθιμικών εκδηλώσεων, στις οποίες εντάσσονται συγκεκριμένες μεταμφιέσεις.
- Να καλλιεργήσουν την οπτική αντίληψη τους, ιδιαίτερα σε θέματα που αφορούν στον χρόνο (παρελθόν – παρόν) και στην καταγραφή του, καθώς και στην αισθητική / πολιτισμική εγγύτητα που τυχόν τη χαρακτηρίζει.

3. Περιγραφή των δράσεων ανά διδακτική ώρα

Το σχέδιο διδασκαλίας εστιάζει στην εθνογραφική αποτύπωση των εθιμικών μεταμφιέσεων και εκδηλώσεων του Δωδεκαημέρου (Καρπούζης, 2008: 421-438) και της Αποκριάς σε διαφορετικές περιοχές ανά την Ελλάδα (Αθήνα, Πάτρα, Μακεδονία) προπολεμικά και μεταπολεμικά και στον εορτασμό της Αποκριάς στο εξωτερικό (Βαλκάνια, Ευρώπη, Νότια Αμερική).

Πεδία σύνδεσης με τα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ.: Το παρόν σχέδιο διδασκαλίας συνδέεται με:

1) το μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος Δ' Δημοτικού, 2^ο κεφάλαιο με τίτλο «Η παράδοσή μας: Όσα «έφτασαν» σε μας από παλιά» (σ. 40)

Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις: Το θέμα των μεταμφίσεων στο πλαίσιο των εθμικών εκδηλώσεων της Αποκριάς και των οπτικοακουστικών καταγραφών τους εξετάζονται σε εθνικό επίπεδο, ενώ πραγματοποιείται σύγκριση με αντίστοιχες εκδηλώσεις στα Βαλκάνια (Σλοβενία), στην Ευρώπη (Ιταλία) και στην Ν. Αμερική (Βραζιλία) κυρίως ως προς ζητήματα πολιτισμικής εγγύτητας ή διαφορετικότητας και αισθητικής.

3.1. Ανάλυση δραστηριοτήτων-μεθοδολογίας ανά διδακτική ώρα

1^η διδακτική ώρα

Σκοπός της πρώτης διδακτικής ώρας είναι η γνωριμία της τάξης με τις διαφορετικές μορφές των μεταμφίσεων του Δωδεκαημέρου και της Αποκριάς στον ελληνικό αγροτικό χώρο ως παλαιότερες επιβιώσεις ή ως φολκλοριστικές αναβιώσεις διοργανωμένες από τοπικούς συλλόγους. Θα εξετασθεί η μορφολογία των μεταμφίσεων και οι παραλλαγές τους σε επιλεγμένες τοποθεσίες ανά την Ελλάδα, καθώς και η εθμική λειτουργία τους με τις συγκεκριμένες επιτελέσεις. Τέλος, θα πραγματοποιηθεί σύγκριση τους με αντίστοιχες μεταμφίσεις στα Βαλκάνια, και, πιο συγκεκριμένα, στη Σλοβενία.

Στα μέσα υλοποίησης του σχεδίου θα χρησιμοποιηθούν ένας πολιτικός χάρτης της Ελλάδας, ένας παγκόσμιος πολιτικός χάρτης και τα παρακάτω οπτικοακουστικά τεκμήρια:

Οπτικοακουστικά τεκμήρια

Τεκμήριο 1: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από τον ιστότοπο του λαογραφικού και εθνολογικού μουσείου Μακεδονίας-Θράκης που αναπαριστά κουδουνάτο της Σκύρου με την παραδοσιακή στολή του πάνω σε κούκλα
http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav WAR lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-

[3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

Τεκμήριο 2: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από τον ιστότοπο του λαογραφικού και εθνολογικού μουσείου Μακεδονίας-Θράκης που αναπαριστά καρναβαλιστή του Σοχού από τη φωτογράφιση για το πρώτο ημερολόγιο του Υπουργείου Βορείου Ελλάδος 1981-1982

[http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

[3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

Τεκμήριο 3: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από τον ιστότοπο του λαογραφικού και εθνολογικού μουσείου Μακεδονίας-Θράκης με Μπαμπούγερους Δράμας

[http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

[3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

Τεκμήριο 4: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από τον ιστότοπο του λαογραφικού και εθνολογικού μουσείου Μακεδονίας-Θράκης με Αράπηδες από τη Νικήσιανη

[http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

[3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

[3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

Τεκμήριο 5: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από τον ιστότοπο του λαογραφικού και εθνολογικού μουσείου Μακεδονίας-Θράκης με 'καρναβαλιστές στα Ρουγκατσάρια

[http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

[3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml](http://www.lemmth.gr/optikoakoustiko-archeio?p_auth=9kO3jWec&p_p_id=guestav_WAR_lemmthitems&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=2&guestav_WAR_lemmthitems_facesViewIdRender=%2Fviews%2Fitems%2Fguest%2FallPictures.xhtml)

Τεκμήριο 6: Ψηφιοποιημένο βίντεο από το ψηφιακό αρχείο προγράμματος της ΕΡΤ *Μουσικό Οδοιπορικό με τη Δόμνα Σαμίου - Καρναβάλια του Δωδεκαημέρου, Ανατολική Μακεδονία* (Ανδρέας Θωμόπουλος, 1977) στον επίσημο ιστότοπο της Δόμνας Σαμίας <http://www.domnasamiou.gr/?i=portal.el.shows&id=269&t=m> και ανακατεύθυνση στο YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=kCtVUWHWaqI#t=34>

Τεκμήριο 7: Φωτογραφία από τον ιστότοπο της εφημερίδας «Το Βήμα» <http://www.tovima.gr/travel/article/?aid=500913>

Τεκμήριο 8: Φωτογραφία από τον επίσημο ιστότοπο του σλοβένικου καρναβαλιού Kurentovanje <http://www.kurentovanje.net/mediji/#foto/>

Εκκίνηση-Αφόρμηση: Ως προκαταβολικός οργανωτής του παρόντος σχεδίου διδασκαλίας έχει αξιοποιηθεί η εικαστική απόδοση μιας αποκριάτικης φορεσιάς που περιλαμβάνεται στην ενότητα «Έθιμα του τόπου μας» του δεύτερου κεφαλαίου «Η παράδοσή μας: Όσα «έφτασαν» σε μας από παλιά» του βιβλίου Μελέτης Περιβάλλοντος Δ' Δημοτικού. Η ζωγραφιά αναπαριστά έναν άνθρωπο ντυμένο με τη χαρακτηριστική αποκριάτικη ενδυμασία του «Γέρου» (συμπληρώνεται από την μεταμφίεση της «κορέλας»), η οποία αποτελεί μία από τις τυπικές μεταμφιέσεις των κατοίκων της Σκύρου την ημέρα της Αποκριάς. Αφού παροτρύνει την τάξη να παρατηρήσει προσεκτικά τη ζωγραφιά, ο/η εκπαιδευτικός θα ρωτήσει:

- Τι βλέπετε στη ζωγραφιά; Περιγράψτε την.
- Γνωρίζετε από ποια περιοχή είναι;
- Σας αρέσει η ενδυμασία της ζωγραφιάς; Πώς σας φαίνεται; Αστεία, τρομακτική; Την έχετε ξαναδεί;
- Γνωρίζετε ποια εποχή του χρόνου τη φορούν;

Εναλλακτικά, ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε πριν από την παρουσίαση της ζωγραφιάς, να επιδείξει στην τάξη μία φωτογραφία δικιά του, στην οποία θα είναι μεταμφιεσμένος/η με αποκριάτικη φορεσιά για τη βιωματική σύνδεση του θέματος. Μέσω της φωτογραφίας, θα πραγματοποιήσει μία μικρή εισαγωγή για τη συγκεκριμένη περίοδο και από τις σχετικές απαντήσεις που θα διατυπωθούν από τους μαθητές, ο/η εκπαιδευτικός, θα παρουσιάσει τα σχετικά έθιμα με επικέντρωση στις μεταμφιέσεις στον ελληνικό αγροτικό χώρο. Εν συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός

θα συνεχίσει με την επίδειξη μιας φωτογραφίας από το ΛΕΜΜΘ (τεκμ. 1), στην οποία απεικονίζεται μία κούκλα που φοράει τα αυθεντικά αποκριάτικα σκυριανά ενδύματα του «γέρου» με τις προβιές, το στραβοράβδι, τις υπερμεγέθεις κουδούνες, τη μάσκα από δέρμα ζώου και τα παραδοσιακά σκυριανά δερμάτινα υποδήματα, τις «τροχάδες». Ο/η εκπαιδευτικός ρωτά:

- Πιστεύετε ότι μία τέτοια φορεσιά υπάρχει μόνο στη Σκύρο ή και αλλού; Έχετε δει παρόμοια μεταμφίεση;
- Ξέρετε πώς ντύνονται αυτοί οι μεταμφιεσμένοι και πώς διασκεδάζουν;
- Αντίστοιχες μεταμφιέσεις φοριούνται μόνο στις Απόκριες ή και σε άλλη χρονική περίοδο;

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η διασάφηση ότι οι συγκεκριμένες μεταμφιέσεις, που είχαν έμφυλο χαρακτήρα καθώς μόνο οι άντρες μεταμφιέζονταν και υποδύονταν και τους γυναικείους ρόλους, όπως ήταν η νύφη, η γριά, κ.λπ., δεν λάμβαναν χώρα μόνο κατά την περίοδο της Αποκριάς, αλλά μπορούσαν να πραγματοποιηθούν με τον ίδιο τρόπο και μετά το νέο έτος. Εν προκειμένω, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να εστιάσει στη συχνότητα των παραλλαγών της μεταμφίεσης σε όλη την Ελλάδα, αφού αντίστοιχα «καρναβάλια» λαμβάνουν χώρα κατά το Δωδεκαήμερο και περιλαμβάνουν παρόμοιες εθιμικές εκδηλώσεις που συμβολίζουν το ξύπνημα της γης και το τέλος του χειμώνα. Επί του παρόντος, θα επιδείξει μία σειρά φωτογραφιών από το φωτογραφικό αρχείο του ΛΕΜΜΘ, στις οποίες απεικονίζονται η παραδοσιακή αποκριάτικη ενδυμασία από τα *Καρναβάλια* του Σοχού (Μακεδονία) (τεκμ. 2), σκηνές με μεταμφίεση του Δωδεκαημέρου και με καρναβαλιστές με αντίστοιχη μεταμφίεση στον αγροτικό χώρο (τεκμ. 3, τεκμ. 4, τεκμ. 5).

Τεκμ. 3: Μπαμπούγεροι - δρώμενο της πρώτης μέρας των Θεοφανίων, 6 Ιανουαρίου, στην Καλή Βρύση Δράμας. Φωτογραφική Λήψη: Γεώργιος Αικατερινίδης. Κωδικοί 493, 493.tif, 493. Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο Λαογραφικού Εθνολογικού Μουσείου Μακεδονίας-Θράκης.

Ο/η εκπαιδευτικός θα παροτρύνει την τάξη να παρατηρήσει καλά τις φωτογραφίες, να κρατήσει σημειώσεις για τον χώρο και την ονομασία της μεταμφίεσης και θα ρωτήσει:

- Ποιο είναι το συνδετικό στοιχείο ανάμεσα σε όλες αυτές τις φορεσιές (σκοπιμότητα, κατασκευή και περίσταση);
- Γιατί άραγε η αποκριάτικη φορεσιά πρέπει να έχει πάνω της τόσο μεγάλες κουδούνες και να αποτελείται από τόσα πολλά δέρματα;

Από τις απαντήσεις της τάξης, ο/η εκπαιδευτικός θα εστιάσει στην παραδοσιακή πρακτική χρησιμότητα της ενδυμασίας (εκφοβισμός κακών πνευμάτων, αποτροπή κακού). Για να γίνει η τελευταία περισσότερο κατανοητή, θα αναφέρει ότι όσοι φορούν την αντίστοιχη ενδυμασία στις Απόκριες δεν τη φορούν απλά για να τρομάζουν τα «κακά πνεύματα», αλλά παράλληλα χορεύουν ρυθμικά και δυναμικά, ώστε τα κουδούνια να κάνουν πολύ θόρυβο, να δημιουργούν μία σχετική αναστάτωση στον χώρο και να «ξυπνήσουν» τη γη για τον ερχομό της άνοιξης.

Προς επίρρωση της θέσης του, ο/η εκπαιδευτικός θα επιδείξει ένα σχετικό βίντεο που προέρχεται από την εκπομπή της Δόμνας Σαμίου *Μουσικό Οδοιπορικό* και, πιο συγκεκριμένα, το επεισόδιο με τίτλο «Καρναβάλια του Δωδεκαημέρου, Ανατολική Μακεδονία» παραγωγής ΕΡΤ (1977) (0:00-2:39) και το απόσπασμα «Δόμνα Σαμίου - Μπαμπούγεροι, Καλή Βρύση» (τεκμ. 6), προκειμένου η τάξη να κατανοήσει ότι στον αγροτικό χώρο εκτός από την απαραίτητη μεταμφίεση, ελάμβαναν χώρα διάφορα αποκριάτικα δρώμενα με τους μεταμφιεσμένους να χορεύουν, να μονομαχούν ή και να παλεύουν. Επίσης, στο βίντεο που θα παρακολουθήσει, θα ακούσει την ίδια τη Δόμνα Σαμίου να μιλά αναλυτικά για τα «Μπαμπούγερους» και την προετοιμασία τους. Επιπλέον, μία εξίσου ενδιαφέρουσα διάσταση εντοπίζεται στο φαινόμενο της αναβίωσης κάποιας εθιμικής εκδήλωσης και όχι της αυθεντικής επιτέλεσής της. Εν προκειμένω, για να καταστήσει δυνατή τη σύνδεση και τη συνέχεια ανάμεσα στην παλαιότερη και σύγχρονη εποχή και στην επαναδιαπραγμάτευση της έννοιας της παράδοσης θα παραθέσει φωτογραφία από καρναβαλιστές του Σοχού (τεκμ. 7), η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο ενός ταξιδιωτικού αφιερώματος εφημερίδας.

Κατ' αντίστιξη, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να συνδέσει τις εθιμικές μεταμφιέσεις στο πλαίσιο του Δωδεκαημέρου και της Αποκριάς με το παραδοσιακό καρναβάλι που πραγματοποιείται κάθε χρόνο στην πόλη Ptju της Σλοβενίας ανήμερα της Κυριακής της Τυροφάγου². Το καρναβάλι διαρκεί συνήθως δέκα ημέρες και κυρίαρχη φιγούρα είναι ο Korent/Kurent (φιλήδονη σλαβική δαιμονική θεότητα που προσομοιάζει του Βάκχου), ο οποίος είναι ντυμένος με

² Για το καρναβάλι και τις γιορτές αγίων προστατών στην Ισπανία, το Βέλγιο, το Πουέρτο Ρίκο, το Μεξικό, το Περού, το Τριμιντάντ, τη Βολιβία, βλ. τη σύγχρονη λαογραφική έρευνα του Max Harris, 2003. Για το Δωδεκαήμερο ως περίοδος διάβασης, βλ. τη διδακτορική διατριβή του V. Zaikovskiy (1998) για την εθνογλωσσική και λαογραφική μελέτη των εορτολογίων των Ελλήνων και των Σλάβων.

χαρακτηριστική φουντωτή προβιά με κόκκινες λεπτομέρειες, χρωματιστές κορδέλες στο κεφάλι και φέρει υπερμεγέθη κουδούνια στη μέση (τεκμ. 8).

Τεκμ. 8: Καρναβαλιστές Korent στη Σλοβενία. Πηγή: <http://www.kurentovanje.net/mediji-fotografije/>

Η συγκεκριμένη φιγούρα με την ηχηρή παρουσία της και τη χαρακτηριστική αμφίεσή της έχει σκοπό την εκδίωξη του χειμώνα, η οποία επιτυγχάνεται από τον τυπικό ήχο των κουδουνιών, και την υποδοχή της άνοιξης. Παρόλο που η συγκεκριμένη καρναβαλική εκδήλωση έχει πλήρως «φολκλορικοποιηθεί» με τη διοργάνωση ενός σταθερού ετήσιου φεστιβάλ, είναι ενδιαφέρον να γίνει επίδειξη μίας φωτογραφίας από αυτό, ώστε η τάξη να κατανοήσει την πολιτισμική εγγύτητα των ελληνικών εκδηλώσεων με λοιπές βαλκανικές (Πούχνερ, 1989). Πιθανές ερωτήσεις που θα μπορούσαν να γίνουν, είναι οι ακόλουθες:

- Σε ποιο μέρος νομίζετε ότι τραβήχτηκε η συγκεκριμένη φωτογραφία;
 - Ποια εποχή του χρόνου νομίζετε ότι τραβήχτηκε η φωτογραφία;
 - Σας αρέσει αυτή η μεταμφίεση; Σας τρομάζει; Θα θέλατε να τη φορούσατε;
 - Σε τι μοιάζει η στολή του Korent με τις αντίστοιχες ελληνικές; Γιατί;
- **Δραστηριότητες:** προβολή οπτικού και οπτικοακουστικού υλικού στη σχολική αίθουσα, διατύπωση ερωτήσεων και διάλογος

2^η διδακτική ώρα

Σκοπός-Στόχοι: Η παρούσα διδακτική ώρα έχει σκοπό την παρουσίαση των αποκριάτικων μεταμφιέσεων στην προπολεμική και στη μεταπολεμική Αθήνα, καθώς και τις αστικές αποκριάτικες εκδηλώσεις σε άλλες πόλεις στην Ελλάδα (Πάτρα). Επίσης, η μεταμφίεση θα συνδεθεί με ποικίλες αντίστοιχες εκδηλώσεις ανά την υφήλιο, με πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα, εκείνες των αποκριάτικων καρναβαλιών της Βενετίας (Ιταλία) και του Ρίο (Βραζιλία).

Στα μέσα υλοποίησης του σχεδίου θα χρησιμοποιηθούν ένας γεωγραφικός πολιτικός χάρτης της Ελλάδας και ένας παγκόσμιος πολιτικός χάρτης και τα παρακάτω οπτικοακουστικά τεκμήρια:

Οπτικοακουστικά τεκμήρια

Τεκμήριο 9: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από το φωτογραφικό αρχείο του ΜΙΕΤ-ΕΛΙΑ

http://eliaserver.elia.org.gr/elia/site/content.php?sel=22&showimg=true&alt_srch=22&firstDt=7&present=462473 (αποκριάτικη παρέλαση) L143.138

Τεκμήριο 10: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από το φωτογραφικό αρχείο του ΜΙΕΤ-ΕΛΙΑ

http://eliaserver.elia.org.gr/elia/site/content.php?sel=22&showimg=true&alt_srch=22&firstDt=14&present=457589 (Ομαδικό πορτραίτο παιδιών, καρναβάλι) L002.071

Τεκμήριο 11: Ψηφιοποιημένη φωτογραφία από το φωτογραφικό αρχείο της ΕΡΤ
<http://archive.ert.gr/1445/>

Τεκμήριο 12: Ψηφιοποιημένο φιλμ ταινίας επικαίρων από τον ιστότοπο του Εθνικού Οπτικοακουστικού Αρχείου

http://mam.avarchive.gr/portal/digitalview.jsp?get_ac_id=2615&thid=12244

Καρναβάλι στην Πάτρα 28/02/1960 - 28/02/1960 T12244

Τεκμήριο 13: Φωτογραφία από το καρναβάλι της Βενετίας [http://www.venice-carnival-italy.com/multimedia.php#prettyPhoto\[Venice%20Carnival\]/11/](http://www.venice-carnival-italy.com/multimedia.php#prettyPhoto[Venice%20Carnival]/11/)

Τεκμήριο 14: Φωτογραφία από το καρναβάλι της Βενετίας [http://www.venice-carnival-italy.com/multimedia.php#prettyPhoto\[Venice%20Carnival\]/8/](http://www.venice-carnival-italy.com/multimedia.php#prettyPhoto[Venice%20Carnival]/8/)

Τεκμήριο 15: Φωτογραφία από το καρναβάλι της Βραζιλίας από τον ιστότοπο του National Geographic http://travel.nationalgeographic.com/travel/countries/brazil-photos/#/brazil-salgueiros-parade_6635_600x450.jpg

Εκκίνηση-Αφόρμηση: Μετά την περιγραφή των σχετικών ενδυμασιών στο πλαίσιο των εθιμικών εκδηλώσεων της Αποκριάς και του Δωδεκαημέρου στον ελληνικό αγροτικό χώρο, ο/η εκπαιδευτικός κατά τη δεύτερη διδακτική ώρα θα εστιάσει στο αστικό κέντρο. Χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα την Αθήνα, θα επιδείξει δύο προπολεμικές φωτογραφίες από το φωτογραφικό αρχείο του MIET-ΕΛΙΑ με χαρακτηριστικά ενσταντανέ καρναβαλιστών με διάφορες μεταμφιέσεις: στην πρώτη φωτογραφία (τεκμ. 9), η οποία είναι τραβηγμένη το 1901, παρουσιάζεται μία ομάδα ενήλικων μεταμφιεσμένων πιερότων με μουσικά όργανα να περνάνε από έναν αθηναϊκό δρόμο γεμάτο σερπαντίνες. Τους ακολουθεί ένα πλήθος ανθρώπων, ενώ διάφοροι περαστικοί και κάτοικοι της περιοχής τους παρακολουθούν. Στην επόμενη φωτογραφία (τεκμ. 10) απεικονίζεται μία ομάδα παιδιών, από τα οποία ορισμένα είναι ντυμένοι πιερότοι.

Ο/η εκπαιδευτικός θα ζητήσει από την τάξη να τις περιγράψει:

- Πού και πότε νομίζετε ότι έχουν τραβηχτεί αυτές οι φωτογραφίες και τι παρουσιάζουν;
- Τι φοράνε οι άνθρωποι; Βλέπετε κάποιες ομοιότητες στα ρούχα τους (λ.χ., ανάλογα με την ηλικία);
- Πώς σας φαίνονται αυτές οι μεταμφιέσεις;

Εστιάζοντας στην αποκριάτικη μεταμφίεση του πιερότου, ο/η εκπαιδευτικός θα αναφερθεί στη θεατρική καταγωγή της (τυπικός χαρακτήρας της ιταλικής *commedia dell'arte*) και στην ευρύτατη χρήση της κυρίως στο θέατρο και στην παντομίμα και στην απήχυσή τους στην Ελλάδα. Η *commedia dell'arte* επρόκειτο για την ιταλική κωμωδία που ήκμασε από τον 16^ο έως και τον 18^ο αιώνα και στηριζόταν κυρίως στον αυτοσχεδιασμό και στη σωματικότητα των πεπειραμένων ηθοποιών, καθώς οι ίδιοι δημιουργούσαν τους τυποποιημένους χαρακτήρες (κολομπίνα, αρλεκίνος κ.ά.) του είδους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός από τις συγκεκριμένες φορεσιές, οι άνθρωποι

από χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια διασκεδάζαν φορώντας με αυτοσχέδιες μεταμφιέσεις (μουτζούρης, τσιγγάνα, μεθύστακας, μάγκας κ.ά.), όπως παρουσιάζεται στη φωτογραφία από το ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ (τεκμ. 11). Επίσης, συχνά στην Αποκριά έκαναν παρέλαση εκτός από τους καρναβαλιστές και ειδικά άρματα με ομοιώματα, τα οποία απεικόνιζαν χιουμοριστικές φιγούρες, όπως ζώα ή ανθρώπους. Εν προκειμένω, ο/η εκπαιδευτικός θα ρωτήσει σχετικά:

- Έχετε πάει σε καρναβάλι με άρματα και παρέλαση;
- Εάν ναι, πού;

Με αφορμή τις απαντήσεις της τάξης, ο/η εκπαιδευτικός θα παρουσιάσει μέσα από ένα ψηφιοποιημένο φιλμ (τεκμ. 12) σκηνές των επικαίρων από το Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο (κωδικός τεκμηρίου: T12244), το καρναβάλι της Πάτρας. Παρόλο που η συγκεκριμένη παρέλαση δεν λαμβάνει χώρα στην Αθήνα, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να καταστήσει σαφές ότι πρόκειται για μία μεγάλη αστική πόλη που φημίζεται για το καρναβάλι της.

Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να πραγματοποιήσει μία νέα σύνδεση των μεταμφιέσεων και των εκδηλώσεων στο πλαίσιο των οποίων εντάσσονται με αντίστοιχες που λαμβάνουν χώρα σε άλλες χώρες ή και ηπείρους. Μετά τη Σλοβενία, της οποίας το παραδοσιακό καρναβάλι παρουσιάστηκε κατά της διάρκεια της πρώτης διδακτικής ώρας, η Ιταλία και, ειδικότερα, το καρναβάλι της Βενετίας, το οποίο συμπίπτει χρονικά με την περίοδο πριν τη Σαρακοστή, αποτελεί έναν τυπικό και ιδιαίτερα δημοφιλή τουριστικό προορισμό παγκοσμίως και χαρακτηρίζεται από τα πολύχρωμα και εκκεντρικά κοστούμια και τις εντυπωσιακές λευκές ή πλούσια στολισμένες μάσκες. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει:

- Γνωρίζετε άλλα αντίστοιχα αποκριάτικα καρναβάλια σε άλλες χώρες;
Αν ναι, ποια;

Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, θα επιδείξει μία φωτογραφία από το καρναβάλι της Βενετίας από τον επίσημο ιστότοπο του καρναβαλιού (τεκμ. 13), η οποία απεικονίζει δύο καρναβαλιστές ντυμένους πιερότους. Θα πραγματοποιήσει μία σύνδεση με την παλιά Αθήνα, ρωτώντας:

- Τι σας θυμίζουν αυτοί; Γιατί είναι έτσι ντυμένοι;

Στη συνέχεια, θα αναφερθεί στην παλαιά καταγωγή του καρναβαλιού της Βενετίας (17^{ος}-18^{ος} αιώνας), για την αναβίωσή του μόλις το 1979 και θα επιδείξει μία δεύτερη φωτογραφία με καρναβαλιστή με πολύχρωμη και εξεζητημένη ενδυμασία (τεκμ. 14). Θα εξηγήσει ότι αντίστοιχη φορούν και στη Βραζιλία, στο μεγάλο καρναβάλι που πραγματοποιείται στις μεγάλες πόλεις της χώρας (όπως, Ρίο ή Σάο Πάολο). Θα επιδείξει μία σχετική φωτογραφία (τεκμ. 15) με καρναβαλίστριες με φανταχτερά ρούχα που χορεύουν σάμπα και θα ρωτήσει την τάξη:

- Και σε αυτό το καρναβάλι γιορτάζουν την Αποκριά, γιατί όμως φοράνε αυτά τα ρούχα;
- Τα φοράνε για να εντυπωσιάσουν ή για να τρομάξουν, όπως συνέβαινε με τις ελληνικές ή βαλκανικές καρναβαλικές ενδυμασίες;
- Ποια από όλα τα κοστούμια που είδατε σας εντυπωσίασαν και σε ποιο από όλα τα καρναβάλια θα θέλατε να πάτε;

2.3.2. Προτεινόμενες Συνθετικές Δραστηριότητες

Το σχέδιο διδασκαλίας συνδέεται διαθεματικά με την ενότητα «Αποκριές» στο β' τεύχος της Γλώσσας Δ' Δημοτικού (σ. 77). Οι μαθητές ολοκληρώνοντας τη δίωρη διδασκαλία μπορούν, σε συνεργασία με τους/τις εκπαιδευτικούς, να επεκτείνουν σε ομάδες το project και με άλλες συνθετικές δραστηριότητες, όπως:

- 1) «Οι δικές μας μεταμφιέσεις»: Οι μαθητές/τριες φέρνουν στην τάξη φωτογραφικό υλικό με μεταμφιέσεις δικές τους ή της οικογένειάς τους. Μπορούν να ετοιμάσουν μια παρουσίαση με powerpoint που να περιλαμβάνει φωτογραφικό υλικό ή/και οικογενειακά βίντεο και να το δείξουν στην ολομέλεια της τάξης ή μπορούν να γράψουν μικρά κείμενα παρουσιάζοντας το υλικό τους (περιγραφή χώρου, μεταμφιέσεων, χρόνου, βιώματα και ενθυμήσεις της στιγμής που τραβήχτηκε η φωτογραφία ή το βίντεο).
- 2) «Χαρτογραφώντας ελληνικές παραδοσιακές μεταμφιέσεις»: Ομάδα μαθητών/τριών αναλαμβάνει την κατασκευή ενός ελληνικού χάρτη με παραδοσιακές μεταμφιέσεις. Σε χαρτόνι σχεδιάζουν έναν μεγάλο χάρτη της

Ελλάδας. Στα σημεία, όπου εντοπίζονται οι μεταμφιέσεις, οι μαθητές, οι οποίοι έχουν κατασκευάσει προηγουμένως μικρογραφίες μεταμφιεσμένων σε χαρτόνι, τις κολλούν πάνω στο χάρτη. Με τη συνδρομή του καθηγητή της Πληροφορικής μπορεί να δημιουργηθεί και αντίστοιχος ψηφιακός χάρτης.

- 3) «Μεταμφιέσεις και καρναβάλια σε όλο τον κόσμο»: Μια ομάδα μαθητών/τριών αναλαμβάνει να συγκεντρώσει στοιχεία για μεταμφιέσεις και καρναβάλια από όλον τον κόσμο αναζητώντας οπτικό, οπτικοακουστικό και ηχητικό υλικό και πληροφορίες από όλες τις ηπείρους μέσα από το διαδίκτυο.
- 4) «Εμπνεόμαστε από την παράδοση, φτιάχνουμε δικές μας μεταμφιέσεις και καρναβαλικά δρώμενα». Οι μαθητές/τριες κατασκευάζουν, με την καθοδήγηση του/της εικαστικού, μεταμφιέσεις της επιλογής τους εμπνεόμενοι/ες από την λαϊκή παράδοση, δημιουργούν το κείμενο του δικού τους καρναβαλικού δρώμενου την ώρα της Γλώσσας με τη συνδρομή του/της εκπαιδευτικού (και του/της θεατρολόγου, εάν υπάρχει στο σχολείο), το εμπλουτίζουν με παραδοσιακά αποκριάτικα τραγούδια που έχουν μάθει την ώρα της Μουσικής και τέλος το δραματοποιούν στους χώρους του σχολείου, εμπλέκοντας συμμετοχικά όλη τη σχολική κοινότητα στο δικό τους αυτοσχέδιο αποκριάτικο δρώμενο³.

2.2 Αξιολόγηση του σχεδίου διδασκαλίας

Η βιωματική μάθηση και οι διερευνητικές προσεγγίσεις των μαθητών μέσα από ομαδοσυνεργατικές μεθόδους που προτείνονται παραπάνω είναι οι προσφορότεροι τρόποι για μια δημιουργική, κριτική και διαπολιτισμική κατανόηση του θέματος. Ωστόσο ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ετοιμάσει και κάποιο φυλλάδιο εργασιών για να αξιολογήσει το βαθμό κατανόησης όσων διδάχθηκαν οι μαθητές/τριές τους. Παραθέτουμε ενδεικτικά την παρακάτω άσκηση-«κρεμάλα»:

Θυμόμαστε τις μεταμφιέσεις; Βρείτε τις λέξεις!

1. ΕΧΟΥΝ ΛΕΠΤΑ ΚΕΡΑΤΑ: Μ __ ΜΠ _ _ _ ΡΟΙ

³ Για τη δραματοποίηση λαϊκών δρωμένων στο σχολείο, βλ. Κακάμπουρα-Τύλη, 2000: 215-228.

2. ΤΑ ΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΛΟΒΕΝΙΑ: Κ_Υ__Υ__Α
3. ΤΗ ΦΟΡΑΝΕ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΑΠΗΔΕΣ ΚΑΙ Ο ΓΕΡΟΣ Π__ΒΙΑ
4. ΕΙΝΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ Κ___ΛΑ
5. ΠΟΥ ΑΛΛΟΥ ΜΕΤΑΜΦΙΕΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ; Β____ΙΑ
6. ΣΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ ΦΟΡΑΝΕ ΠΛΟΥΣΙΕΣ Μ__Κ_Σ

2.3 Βιβλιογραφία

Αυδίκος, Ε. (2017). *Εορταί και πανηγύρεις. Σύνορα, λαϊκά δρώμενα και τελετές*, Αθήνα: επίκεντρο.

Bakhtin, Mikhail (1941). *Rabelais and his World*. Bloomington: Indiana University Press.

Βαρβούνης, Μ. Γ. (1996). Λαϊκά δρώμενα και τουρισμός: η περίπτωση του Καδή στη Σάμο, στο: *Λαϊκά Δρώμενα: Παλιές μορφές και σύγχρονες εκφράσεις*, Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου (σσ. 51-64). Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού – Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού & Κέντρο Λαϊκών Δρωμένων – Δήμος Κομοτηνής.

Βαρβούνης, Μ. Γ. (2013). *Ελληνικός λαϊκός πολιτισμός και τουρισμός*. Αθήνα: Πεδίο.

Βαρβούνης, Μ. Γ. (2014). *Νεωτερική ελληνική λαϊκή θρησκευτικότητα. Συναγωγή μελετών Θρησκευτικής Λαογραφίας*. Θεσσαλονίκη: Μπαρμπουνάκης.

Γραμματάς, Θ. (2006). *Δρώμενα και Λαϊκό Θέατρο. Θράκη – Αιγαίο – Κύπρος. Συγκριτική μελέτη*. Αθήνα: Εθνικό Πρόγραμμα «Θράκη – Αιγαίο – Κύπρος» περιόδου 2004-2006 & Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής.

Zaikovsky V. (1998). *Συμβολή στη λαογραφική και εθνογλωσσική μελέτη των εορτολογίων των Ελλήνων και των Σλάβων (Το Δωδεκαήμερο ως περίοδος διάβασης)*, διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ.

Καρπούζης, Ν. (2008). Εορταστικά έθιμα του Δωδεκαημέρου στην πόλη του Αργοστολίου. Από την τοπική παράδοση στις σύγχρονες μορφές τους. *Κεφαλληνιακά Χρονικά*, 11, 421-438.

Κυριακίδου-Νέστορος, Α. (1982). *Οι δώδεκα μήνες. Τα λαογραφικά*, Θεσσαλονίκη: Μάλλιαρης-Παιδεία.

- Μέγας, Γ. Α. (2012). *Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας*. Αθήνα: Εστία. (πρώτη έκδοση 1956)
- Μερακλής, Μ. Γ. (2011). *Ελληνική λαογραφία*. Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.
- Muller, M. (1996). *Θέατρο του σώματος και Commedia dell' Arte*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Πούχγερ, Β. (1996). Θεωρητικές διαστάσεις στην ερμηνεία της έννοιας του «δρωμένου» και του «λαϊκού θεάτρου». Στο *Λαϊκά Δρώμενα: Παλιές μορφές και σύγχρονες εκφράσεις*, Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου (σσ. 17-21). Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού – Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού & Κέντρο Λαϊκών Δρωμένων – Δήμος Κομοτηνής.
- Πούχγερ, Β. (1989). *Λαϊκό θέατρο στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια. Συγκριτική μελέτη*. Αθήνα: Πατάκης.
- Πούχγερ, Β. (2009). *Θεωρητική Λαογραφία. Έννοιες – Μέθοδοι – Θεματικές*. Αθήνα: Αρμός.
- Πούχγερ, Β. (2010). *Κοινωνιολογική Λαογραφία. Ρόλοι – Συμπεριφορές – Αισθήματα*. Αθήνα: Αρμός.
- Σπυριδάκης, Γ. Κ. (1972). *Ελληνική λαογραφία. Λαϊκός πολιτισμός των νεωτέρων Ελλήνων*, τ. β΄. Αθήνα: χ.έ.
- Σειρά «Μικροί Λαογράφοι» (12): *Τις μάσκες ας φορέσουμε κι ελάτε να χορέψουμε – Έθιμα μεταμοφίσεων στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΜΕΛΤ
- Τσονάκας, Τ. (2009). *Αποκριάς τεκμήρια: Καρναβάλι πατρινό. Ιστορική αναδρομή*. Αθήνα: Συλλογές.